

Att sätta betyg tillsammans

Legitimationsformen syftar till att stärka kvalitén i skolan genom att säkerställa att elever ska ges en likvärdig utbildning, god undervisning och rättssäker betygsättning.

Läraryrket och Lärarnas Riksförbund tar i denna skrivelse sin utgångspunkt i legitimerade lärares professionella yrkesansvar och i lärares yrkesetik och formulerar utgångspunkter för vad som bör gälla när en legitimerad lärare beslutar om betyg tillsammans med en olegitimerad.

Lärarnas Riksförbund och Läraryrket förutsätter att landets skolhuvudmän och skolledningarna delar vår uppfattning, att alla elever ska ges en likvärdig utbildning, god undervisning och rättssäker betygsättning. Det är därför viktigt att skolhuvudmän tryggar en skolorganisation som möjliggör att så sker. Enligt Läraryrket och Lärarnas Riksförbund bör det vara möjligt att genom samverkan, komma fram till lösningar som fungerar hos varje skolhuvudman och på varje skola.

Bakgrund

Kravet på lärarlegitimation trädde i kraft 1 december 2013. Fram till den 1 juli 2015 gjordes undantag för de som varit anställda före den 1 juli 2011. Nu gäller skollagens regler fullt ut, utom i särskoleformerna där undantaget är förlängt till den 1 juli 2018.

Utgångspunkten för skolans verksamhet är att det ska vara en legitimerad och behörig lärare som undervisar. Finns ingen sådan lärare att tillgå hos huvudmannen kan det göras undantag.ⁱ När så sker ska betygsättningen ändå ske på ett rättssäkert och korrekt sätt.

Alla elever ska så långt det är möjligt, garanteras en likvärdig och korrekt bedömning. Det är rektors ansvar att betygsättning sker enligt lag och förordning. Rektor bör därför i samband med tjänsteplaneringen, identifiera vilka som behöver medbedömare vid betygsättning och vilka som kan komma ifråga som medbedömare.

Samtidigt är det huvudmannens ansvar att se till att verksamheten har de resurser som krävs för att nå uppsatta mål. Elever som av något skäl undervisas av en icke legitimerad lärare måste garanteras samma möjligheter att nå målen som andra elever. Det innebär att omfattningen av användning av olegitimerade lärare får inverkan på det totala behovet av resurser hos skolhuvudmannen.

Skollagen om betygsättning

3 kap skollagen 16 §

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Vad innebär detta i praktiken?

Om en icke legitimerad lärare används för undervisning enligt 2 kap 18 § i skollagen ska betyg sättas tillsammans med en legitimerad lärare. Detta gäller inte olegitimerade som tillsvidareanställts utifrån något av undantagen från kravet på legitimation.

Legitimerade lärare som undervisar i något/några ämnen där de inte har behörighet behöver inte någon medbedömare, kravet gäller bara dem som helt saknar lärarlegitimation. Det finns inte heller något krav på att den legitimerade, medbedömande läraren ska ha behörighet i det aktuella ämnet, även om detta är önskvärt. Lagstiftaren har ansett att en legitimerad lärare har de kunskaper som krävs för att sätta betyg, oberoende av vilket ämne detta gäller.

Om de två lärarna inte kan enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

När en undervisande men icke legitimerad lärare och en medbedömande legitimerad lärare sätter betyg tillsammans ska båda signera betyget i betygskatalogen. Betygskatalogen ska också innehålla uppgifter om namn och titel på båda lärarna.

En viktig utgångspunkt är ordet *tillsammans* som innebär att det inte är den legitimerade lärare som övertar ansvaret för betygsättningen och inte heller den olegitimerade som har ansvar med "visst stöd" av den legitimerade. Utan betygen ska enligt skollagen och dess förarbeten beslutas *tillsammans*. Det innebär att betygsättningen ur båda lärarnas perspektiv måste leva upp till de krav som ställs i styrdokumentet. Skolverkets allmänna råd slår tydligt fast att planering, undervisning och bedömning är en helhet som slutligen utmynnar i ett betyg. Det kan dock inte innebära att allt arbete ska ske parallellt, det vore varken praktiskt möjligt eller önskvärt.

Allsidig bedömning

Enligt läroplanerna ska läraren göra en allsidig bedömning av elevernas kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven. Det innebär att eleverna får visa sina kunskaper på olika sätt. Det innebär också att specifika kunskapskrav och förmågor ska ges proportionerlig vikt i betygsättningen. Den undervisande läraren ska använda sig av ändamålsenliga och varierande bedömningsformer. Detta medför att den legitimerade läraren redan från terminsstart behöver ta del av hur undervisning och bedömning planeras och genomförs så att styrdokumentens krav blir verklighet.

För att betygen slutligen ska kunna beslutas tillsammans krävs ett löpande samarbete mellan den undervisande och den medbedömande läraren. För den som ska vara medbedömare bör därför uppdraget ingå i tjänsteplaneringen redan vid läsårets/terminens början. Hur mycket tid som krävs för detta beror dels på den olegitimerade lärarens erfarenhet och kompetens, dels på ämne och storlek på undervisningsgrupp. Det går därför inte att sätta upp generella riktlinjer för detta.

Om organisationen brustit

Detta är en arbetsuppgift som legitimerade lärare kan förväntas göra, men självklart ska förutsättningarna vara rimliga. Har uppdraget som medbedömare av någon orsak inte planerats i tid måste diskussioner föras med arbetsgivaren om hur utrymme ska skapas inom

den ordinarie arbetstiden. Ifall uppdraget ges med kort varsel kan det bli fråga om beordrat övertidsarbete enligt sedvanliga regler.

Det framgår inte direkt av skollagstiftningen om den legitimerade läraren har rätt att, och i så fall under vilka förutsättningar, vägra besluta om betyg. Samtidigt innebär skollagstiftningen att en legitimerad lärare har ett professionellt ansvar för att betyget är rätt och att den legitimerade läraren vid betygssättning ska ha följt det som sägs om betygssättning i skollagen, skolförordningarna och i läroplanerna.

Om arbetsgivaren inte ger den legitimerade läraren rätt förutsättningar kan det därför finnas skäl för läraren att inte sätta betyg. För att detta inte ska leda till att läraren riskerar sin anställning bör läraren kontakta sitt fackliga ombud och skyddsombud för råd och hjälp och inte på eget initiativ agera mot arbetsgivarens order.

Johanna Jaara Åstrand
Ordförande Lärarförbundet

Bo Jansson
Ordförande Lärarnas Riksförbund

ⁱ Undervisning får bedrivas av den som:

- Är legitimerad och behörig.
- Saknar legitimation men omfattas av undantagsregler för sarskolereformerna. Dessa gäller till och med 30 juni 2018.
- Tillsvidareanställts enligt undantagsreglerna för undervisning i yrkesämne och modersmål.
- Tillsvidareanställts enligt gällande regler för undervisning på engelska i ett ämne som inte är ett språk (vissa skolor).
- Tillsvidareanställts enligt gällande regler för undervisning vid en skola med Waldorfpedagogik.
- Används för undervisning enligt undantagsregeln i Skollagen 2 kap 18-19 §.
 - o Det finns ingen behörig att tillgå hos huvudmannen.
 - o Personen är lämplig att bedriva undervisningen, och har i så stor utsträckning som möjligt en utbildning som motsvarar den utbildning som är behörighetsgivande.
 - o För högst ett år i sänder
 - o Mer än sex månader kräver särskilt beslut hos huvudmannen

Huvudmannen måste sträva efter en överensstämmelse mellan de tillsvidareanställda lärarnas behörighet och den undervisning som ska bedrivas i huvudmannens skolor. Finns ingen legitimerad och behörig lärare att tillgå kan undantagsparagrafen tillämpas, men det krävs att man verkligen undersökt möjligheten att inom organisationen finna en för den aktuella undervisningen behörig lärare.